

praemissis necessarijs. Sin autem, nesci-
 dum esset quod corrumperentur pra-
 missae, & euenerit nobiscum necessa-
 ria de conclusione: si vero sit, non est
 dubium quod illud sit per accidens. Adieci
 in usum vero conditionem quod sint viles, quia
 particulare non euadit, quin sit fin-
 gulare, aut particulare habes signum
 particulare, in habere autem signum
 particulare non predicatur predica-
 tum per se ex parte qua habet signum
 particulare, sed ex parte qua illi co-
 tingit quod sit vile, sicut est nostrum di-
 cere, quod aliquod animal conuenit
 g. iiii ratio-

Epitome in libros Logica

G rationali ex parte rei vñs, cui inest rō, & est homo. Singularis vero nō est necessaria, prout diximus: scđq; ergo vere oportet, qđ tradamus cās rei ex parte vñtatis inuēte in ea, nō ex parte, quā ē singularis. Qñ enim dicitur nobis de hoc triangulo demonstrato, qđ tres ipsius anguli sunt æquales duobus rectis, non dicimus ad huius rñsionē, quia sit ex ligno vel cupro, sed quia sit triangulus. Hæ autē præmissæ necessariæ quædam sunt per se, & quædā non p se. Ille quidem, qđ non sunt per se, sunt vñx est alba, & coruus est niger:

H & his non vñt in demōne: ipsarū. n. veritas est de specie accidentis. Et necessariū vñt per se est duarum specierum, quarum vna est, qñ fuerint prædicta ea, quibus constant subiecta, & scđa species ē, qñ fuerit prædicta constantia per subiecta. Siq; prædicta, quibus cōstat subiecta, sunt triū specierum: aut gen⁹ vt est aīa, qđ prædicatur de homine: aut dīa, sicut est rōnaltas, quæ prædicatur de eo, vel aggregatū ex illis simul, & ē ipsa demōne, & vñs quodq; eorum est propinquū, aut remotum. Prædicta vero, quæ cōstant per subiecta, sunt accidentia essentialia, Et horum prædicatorū sunt duæ species, aut qđ subiectum sit acceptū in definitione prædicti, & hæc sunt ipsa proprie, sicut est rñs hoī, & hñntus equo: aut qđ in definitione prædicti sit acceptū genus subiecti, aut genus sui generis, qđ non sit vñs genere artis: in quorum vero definitione accipit genus subiecti, aut genus sui generis, hoc est, genus artis, sunt accidentia, in qđ diuidit⁹ genus artis prima diuisione, sicut sunt impar & par, in quæ diuiditur nu-

merus. Et hæc sunt præmissæ propriæ generi, de quib⁹ perferuntur, & portuonate illi. Prædicta vero, in quorum definitione sumit⁹ genus generis suorum subiectorum, qđ sunt magis cōia qđ genus artis, sunt accidentia, in quæ nō diuidunt⁹ genera artis prima diuisione, sicut sunt æquale & inæquale, quæ inueniunt⁹ in numero, verunt diuidit⁹ in illa genus generis eorū, sicut est quantitas. Et hæc accidentia sunt accidentia impropria generi, de quo considerat⁹ neq; sunt proportionata, & demōnes, qđ componunt⁹ per ea, sunt cōmunes. Et iam extēla est cōsuetudo vñt-

L les demōnes pro maiori parte nō minent demōnes dialecticæ, & sūt inferioris gradus, qđ ceteræ, & quasi sunt speciei necessariæ, quod nō est per se, & hoc fm eius comparationē ad genus, de quo consideratur. Res autem, quæ hic sumuntur genera, sunt, quarum vñtas est sicut vñtas animalis ad hominē & Equum, & hæc est verissima illarū, quib⁹ dicitur genera, quia sunt dicta fm inuocationem: & quædā earum sunt, quarum vñtas est vñuersalitates entis, & rei, & si hæc dicantur genera sunt fm posteriorem speciem, ex quo sunt dicta de illis fm analogiam.

M Rursus prædicatorum per se, quædā sunt prima, & qđā sunt non prima. Et primorū, quædā sunt propria, & quædā impropria. Prædicta itaq; prima sunt, qđ non prædicant⁹ de genere sui subiecti prædicatione vñs, sicut est dispositio dīæ propriæ & de finitionis propriæ, & generis proprii: & aliqua eorū sunt, in quorum definitione capiunt⁹ genera suorum subiectorū. Et horū primorū prædicatorum propria sunt, quæ cōuertunt⁹ in præ-

De Demonstratione.

33

A in prædicatione cum suis subiectis, & hoc inueniunt⁹ propria dīa, & propria definitione, & accidentibus, in quorum prædicatorū definitione accipiunt⁹ eorū subiecta, & illa sunt propria. Et quibūdam accētib⁹ in quorū definitionibus capit⁹ genus suorum subiectorum, dū contingit qđ fuerint æqualia suis subiectis, sed conuenit hoc prædictis, qđ componunt⁹ ex accidentib⁹ cōioribus, qđ substantia, aggregat⁹ ex communitate illorum id, qđ æquat⁹ subiecto, sicut est nfm dictum, triangulus est, cui⁹ anguli sunt æquales duobus rectis.

B Prædicta vero, qđ sunt accidentia separabilia, qñ in sunt subiecto, illud sumit⁹ in eorū definitione, non suū genus Harū vero spērū cōueniētia ad vñdum sunt propria, vel prima solum, sed qđ non sunt prima neque propria subintran⁹ id, quod est per accēs, sicut sunt gñia remota, & eorum definitiones, & eorum differētiæ, & accidentia, in quorū definitione accipit⁹ genus generū suorum subiectorū, & vñtiora: notitia. n. qđ a nobis desiderat⁹ primo & naturaliter, certe est rei formatio per id, quod ipsam appropriat⁹ & nos exquirere verificationē est ob hanc formationem. Quod ergo est dignissimum generum verificationē, qđ facit nos acquirere perfectionē. Nam formationem, conuenientius est, qđ appellet⁹ demōne: sicq; futurus, qđ offendere hoc apud sermonē de demōne: carū. Et oīum spērū harum pñsarū necessariarū, qđ sumunt⁹ parte sylli, quædam sunt notæ ab initio rei, & illæ sunt prima intellecta, & quædā sunt conclusiones syllogismorum compositorum ex præmissis notis ab ini-

tio rei, & sunt præmissæ ad ostensionem alterius conclusionis. Et syllogismus, cuius talis est dispositio, est syllogismus cōposit⁹ demōne. Et vñt impossibile est, quin oēs spēs horū syllogismorum demōneorum resoluatur in præmissas per se notas ab initio rei. Præmissarum autē notarū ab initio rei, sunt duæ spēs, quarum vna est naturaliter adueniens, & altera euenit experientia: in adueniētia aut naturaliter citius aduenit nobis veritas necessaria ab initio rei præter hoc, qđ sciamus, vñ nobis adueniētiæ, nec qualiter adueniētiæ, sicut qđ totum sit maius sua parte: & E adueniens p experientiam est, cui⁹ veritas nobis aduenit apud nostrā inquisitionem de quibūdā suarū parium, vt qđ sciamone sit, qđ purgat choleram solum, aut de maiori parte illarum, vt qđ oī aromatum sit saporosum, aut de vna earum solum, sicut qđ oī numerus sit dimidium duorum suorum laterum. Cui⁹ aut huius excessus, vñt itaq; sunt terrierum diuersitas. Hæ itaq; sunt dispoēs quibus sumunt⁹ præmissæ vñt & conditiones appositæ eis. Et ex quo quædā desiderata per syllogismum demōneatiū sunt triū spēs: gñerū, aut qđ quæramus causas rei, & suam inuentionem simul, quaten⁹ vñt fuerit nobis qđ hoc sit posse i ea: aut qđ quæramus suam cām tm, qñ notitia suæ inuentionis adueniērit nobis per primam notitiā, aut p syllogismum: aut qđ quæramus suā inuentionem solum: qđ fieret, aut quia non possit sciri rei vñt hanc quantitatē, & hoc in rebus, quarum nō sunt causæ prior es, vel quia notitia inuentionis fuerit directio ad notitiam causæ, oportet qđ diuidatur

C demōneatiū sunt triū spēs: gñerū, aut qđ quæramus causas rei, & suam inuentionem simul, quaten⁹ vñt fuerit nobis qđ hoc sit posse i ea: aut qđ quæramus suam cām tm, qñ notitia suæ inuentionis adueniērit nobis per primam notitiā, aut p syllogismum: aut qđ quæramus suā inuentionem solum: qđ fieret, aut quia non possit sciri rei vñt hanc quantitatē, & hoc in rebus, quarum nō sunt causæ prior es, vel quia notitia inuentionis fuerit directio ad notitiam causæ, oportet qđ diuidatur

M Rursus prædicatorum per se, quædā sunt prima, & qđā sunt non prima. Et primorū, quædā sunt propria, & quædā impropria. Prædicta itaq; prima sunt, qđ non prædicant⁹ de genere sui subiecti prædicatione vñs, sicut est dispositio dīæ propriæ & de finitionis propriæ, & generis proprii: & aliqua eorū sunt, in quorum definitione capiunt⁹ genera suorum subiectorū. Et horū primorū prædicatorum propria sunt, quæ cōuertunt⁹ in præ-

Epirome in libros Logicæ

¶ diuidatur syllogismi demonstrationis in has tres species, & nomen scientiæ fit his tribus modis, qui dicitur de apprehensione analogie secundum prius & posterius. Prima itaque species scilicet per demonstrationem simpliciter, & est demonstratio causæ & inuentionis simul. Et secunda scilicet per demonstrationem causæ. Et tertia per demonstrationem inuentionis & per signum. Inchoabimus itaque primo a demonstratione causæ & inuentionis, quia ipsa est nobilissima harum specierum.

De demonstratione simpliciter, seu absolute, qd est causæ, & inuentionis simul. C. 2.

Hic dicimus, quod oportet necessarium in hac specie syllogismi cum hoc, quod est uilis scientiis ueris, quod tradatur cum hoc causam, adeo quod medium terminus in ea sit causa duarum rerum simul, hoc est, cognitionis rei, & causæ rei: contra id quod est dispositio demonstrationis inuentionis, quia medium terminus ibi est causa cognitionis nostre de conclusione termini. Causa autem, ut alibi dictum est, sunt quatuor materia, & forma, & efficiens, & finis, & quædam harum quatuor sunt propinquæ, & quædam remotæ, & quædam in potentia, & quædam in actu: & illæ omnino non euadunt, quin sint genera, vel dicitur, aut quod currit cursu illorum. Digniores autem harum, ut ex eis constituat demonstrationem causæ & inuentionis sunt causæ propinquæ primæ propriæ, vel primæ non propriæ, quoniam hæc species demonstrationis est propria definitio in potentia propinquæ, & exquirere ueritatem, ut diximus, est ob expe-

Quopado rerum artificialium naturalium notitia genere inter res inuentas, quarum esse non

est nostri arbitrij, est, ut illud quod perfectum habentes artes Mechanicas de notitia suorum operatorum, & manifestum est, quod illorum exquiritur prima intentio est ipsa formatio Verificatio autem apud illos quod ob ipsam formationem, ex quo illa est res, qua fit illius operatio & actio. Non est itaque differentia inter duas notitias, nisi quatenus reartificiales facimus & sumus ipsas. Res uero, quæ inueniuntur ab eis, nostra electione, cognoscimus ipsas tantum modo, sed eas persequimur cum hoc secundum quantitatem, qua nobis deceat quod nostra cognitio de illis sit proportionalis nostre cognitioni de rebus artificialibus. Et hinc ostenditur quod unum illorum, quod adiungunt uel clausulam conditionis huius demonstrationis, nullo est, quod sua prædicatio fit secundum naturalem modum, ex quo tales demonstrationes sunt illæ, quarum consuetudinis est, quod tradant intellectionem illius, quod appropriant, & ipsæ uicibus, sunt definitiones in potentia propinquæ. Prædicatio autem secundum naturalem modum est illa, in qua prædicantur causæ de suis causis & accitibus suis subiectis.

Sunt ergo conditiones huius species demonstrationis absolute nouæ conditiones: quarum una est (ut diximus) quod sit uera: secunda & tertia, quod sit ueritatem conuersalis & necessaria: quarta, quod sit ueritatem dicat per se: quinta, quod eius præmissæ sint causa inuentionis conclusionis non solum nostræ cognitionis: sexta, quod prædicatio in eis sit secundum naturalem: septima, quod cum hoc quod sunt priores secundum esse ipsa conclusionis, sint etiam priores secundum cognitionem, aliquid enim quod est prius cognitionis, est posterius secundum esse, & ita

De Demonstratione

54

Alia sunt signa, quorum medium terminum demonstrationes nobilissimæ, & finitenditur numerate suas species, prout fecit Abumazar Alpharabius non nisi octaua est, quod prædicatum in eis sit adiectiue eis conditio per præmissas nouæ conditionis, siue inueniatur illa, in qua congregatae sunt omnes conditiones, siue non inueniatur. Re autem harum specierum demonstrationum, ut ita se habent & existente conditione necessaria in partibus harum demonstrationum, ex quo sunt demonstrationes causarum, & inuentionis simpliciter, non ex quo sunt definitiones in potentia & termini medij in eis sunt causæ cum hoc, quod sunt partes sint de se, sunt propria harum specierum, & terminus medius in eis sit causa duarum extremitatum simul, maioris scilicet & minoris, aut uicibus, & hoc dicitur obseruari (ut diximus) reliquas conditiones, & precipue condones, quæ est prædicatio secundum naturalem modum. Si ergo termini medij definitio ambarum extremitatum, aut alteri ipsarum, aut per earum definitionis, aut alterius ipsarum. Quoniam autem inueniuntur species combinationis octo demonstrationum, in quibus est prædicatio mediorum terminorum duabus extremitatibus una præportionum, quæ sunt quinque, præportiones, quas numerauerunt, sunt combinationes demonstrationum simpliciter octo species relatae in libro Abumazar, & in vnaquaque illarum specierum sunt partes demonstrationum, quoniam nos numerabimus, si ceteris, n. partibus, præter has, quarum meminimus, præcessit secundum modum comparationis inter ipsas, & inter species, quæ sunt demonstrationes simpliciter, sicut meminit in suo sermone, quoniam dixit: & inuenimus, quod earum sunt demonstrationes, & quarum non sunt demonstrationes. Et ideo

*Combina-
tiones octo
demonstra-
tionum
simpliciter.*

Conuenit in illis interrogare, & non dicatur de illo quod sit prædicatum prima prædicatio secundum hoc signatum, hoc est, quod sit notum de triangulo sine medio, & non conuenit in illis interrogare, quare sit? Hæc itaque, sunt omnes conditiones, quas Aristoteles appositus prædicatibus demonstrationibus. Quoniam uero capere non accipit, quæ sunt demonstrationes, nisi quod sint res necessariæ, quatenus sunt demonstrationes, non res qua

*Definitio-
nes i pot-
entia, aut co-
ditiones de
inuentione
absolute.*

nume-

Epitome in Libros Logicæ

Gnumerant inter illas, q̄ nō sunt de
vires simplici, sed earū vires sunt
simplicium, q̄ nō numerant in speciebus
simplicium, sed in speciebus
simplicium: de quibus postea memi-
nerimus, tū nō complet oēs illas,
prout tradere ipsas diuisio. Insuper
autem gradū cuiusdā finis par-
ticularum confidens intelligentiæ le-
ctoris, & breui de quibus meminit ex
quo in illis, de quibus meminit ex
eis est cōmonstrato de eo, quod re-
liquum est. Et ideo proiecit in con-
fuso spēm illam, quā nō fit demon-
stratio simplicium. Escribitur demōn-
stratio simplicium.

H q̄ dignissima harum combinatio-
nū, in qua fit demfatio ſimplē eſt,
cuius medius terminus eſt cā dua-
rum extremitatū. Deinde poſt hāc
eſt, in qua eſt cauſa maioris ſolum,
& impetctiffima earum eſt, in qua
fit cauſa minoris ſolū. Ex vlt. Abu-
marz numeravit hanc ſpēm inter
demōnes in uentionis cārum. In il-
lo autē eſt quid imbecille, ſed diui-
dunt demōnes cauſarū in has tres
partes, ex eo q̄ fuit de earum condi-
tionibus, viximus, q̄ medius ter-
min⁹ in illis ſit cauſa cognitionis &
concluſionis ſimul. Ex ſit concluſio
I cōpoſita ex prædicato, & ſubiecto,
quorum medii termini nō euadūt
q̄ ſint cauſe triuſq̄, aut alterius eo-
rum, ſin aut nō ſit demō ſimpli-
citer: hoc autem eſt per ſe notum.

em Conuenit autē te ſcire, q̄ res acci-
piē in definitione alterius rei mul-
tipliciter, aut ſicut caput aīal in defi-
nitione hōis, aut ſicut caput hō in defi-
nitione ridētis, vel ſicut caput
numerus in definitione paris & im-
paris. Ex, dum dicimus de aliqua re
q̄ ſit genus rei, vere intēdim⁹ per
illud, q̄ ſit ſua p̄dicatio ſicut ſit p̄re

dicatio aialis de homine. Qñ autem dicimus, q res sit in definitione aliterius rei, sicut homo sumptus in definitione alterius rei. Dum autē dicimus, q rei genus sit in rei definitione, sicut numerus sumptus in definitione paris & imparis. Nos autem numeribus ex istis combinationibus illas, q posses sunt combinari ex his quin; pdicatis, videlicet ex genere, & diffia, proprio, & accidentē, & definitione, & ex suis cōuentibus, in quibus est proportio medij terminū ad duas extremitates, aut ad alterā earū his proportionibus, quibus dicemus q res sit in rei definitione, prout dixim' in præhabitis, postquā obseruauerim' reliquas conditiones: ex quo illa est diuisio, quaz appropriat dem fone simpliciter. Et ordinabimus ea secundum ordinem Abumazar Alpharabij.

De Demonstratione.

A aliquo modo posterior, & altera prior, priori esset aditus ad inuentionem posterioris, & huius medius terminus est cā duarum extremitatum, aut minoris solum. Secunda species est, A est genus ipsius B, & B est genus ipsius C. v.g. oīs hō est animal, omne animal est corpus nutritibile : oīs itaq; hō est corpus nutritibile, qm̄ medius terminus in illa est cā minoris solū. Tertia species est, A est dīa ipsius B, & B est dīa ipsius C. v.g. oīs hō est rationalis, oē rationalis est cogitativum : concluditur, omnis cogitativus est animal : & hæc est si cur præcedens, qm̄ medius terminus fuerit cā minoris tm̄. Quarta autē species est, A est in definitione B, & B est in definitione C. v.g. oīs hō est admirativus, omne admirativum est risibile : ergo omnis homo est risibilis : huius autem medius terminus solū est causa maioris. Quinta species est, in definitione ipsius, A est genus ipsius B, & in definitione ipsius B, A est genus ipsius C. Consequitur autē, dum volens hanc definitionē, q̄ proportionis vnius speciei ad alteram sit p̄portio essentialis, vt gratia exēpli, denariū est par, & oīs par diuidit̄ in media, ī paritate quæ definitione capit̄ genus denarij, qd̄ est ipse numerus, & in definitione diuisi ī media capitur genus paris, qd̄ ē ipsa quantitas. Inter quāritatem autē & numerū est proportio essentialis, & illa est demitativum essendi, ex quo medius terminus in ea est causa sui generis, & ipse terminus vis est vis signi. Secundæ autem paræ prima species est, A & B sunt paræ definitiones ipsius C. v.g. omnis homo est animal rationalis, oē animal ratione est habens car-

2. *præcibiusvisignis*. Secundæ au-
tionis. eam maximam species est A & B

Epitome in libros Logicæ

G Evidens aut est de hac spē ex parte suæ cōpositionis, q̄ sit solū demonstratio essendi, quia mediū terminus in illa nō est causa vnius duarū extremitatū. Sed aliquā contingit in quibūdam locis, qñ genus ipsius c inueniatur i definitione ipsius b, q̄ aliquo modo sit ipsi a aditus ad definitionem ipsi c. Verbi gratia, omnis piscis est natans, oē natans morietur in aqua, cuius corporis nihil tangit terram. Contingit itaq; natantū hic cum eo q̄ in eius definitione inueniatur genus piscis, quod est animal, q̄ aliquo modo sit ei aditus ad essendū piscem, & ex hac parte possibile est q̄ in hac specie cōcludatur vna species demonstrationum simpliciter, quæ est, in qua mediū terminus est causa minoris solum.

4. p. cōb. nationū.

Quartæ partis prima spē est, a est genus ipsius b, & b est definitio ipsius c. Verbi gratia, omnis hō est aīal rationale, oē aīal rationale est corpus nutritile. Et ex huius dispositione et notum est, q̄ eius mediū sit causa minoris solū. Sed verificatū a non fuerit notum de definitione ipsius c. Secundā spē est, a est genus ipsius b, & b est differentia ipsius c. grā exēpli, oē animal est sensiuum, & oē sensiuum est cōprensens. Tertia spē est, a est genus ipsius b, & pars definitionis ipsi b, est genus ipsius c. Et hæc quidē sit demonstrationis simplici, qñ fuerit ipsi b aliquo modo aditus ad definitionē ipsius c, vt tertia spē tertiæ partis: quando vero hoc non contingit, ipsa est demonstratio essendi solum: tūc in exempli, omnis numerus dūctus in partem est par, & omnis par est habens qualitatem.

Epitome in libros Logicæ

Quintæ partis prima spē est, a est differentia ipsius b, & b est genus ipsius c. Verbi gratia, oīs homo est animal, & oē aīal est sensiuum: & iterum huius mediū terminus est solum cā minoris. Secundā spē est, a est differentia ipsius b, & pars definitionis ipsius b, est genus ipsius c. Hæc itaq; vere per se tradit esse, & si contigerit, q̄ eius mediū terminus sit aditus ad minorem, arguetur illius causam. Tertia species deest libro Abumazar, & est, a est differentia ipsius b, & b est definitio ipsius c. Verbi gratia, omnis homo est animal rationale, & omne animal rationale est ambulans bipes. Abūbarachar autē Benalezayg, id est Auerma pace credit q̄ vere inde ceciderit, ex quo proportio differentie ad definitionem est proportio per accidens, dum contingenter aliquid q̄ eius sint duæ differentie. Et apud me sermo de hac est sicut sermo de proportionē definitionis ad definitionem, qñ non sunt vnius rei duæ differentie, neq; duæ definitiones eiusdem vnius gradus, & eius mediū terminus est cā duarum extremitatū, aut solum minoris, sicut est dispositio illius, cuius sunt duæ definitiones, quarum vna ostenditur per alterā, nisi poneremus prædicationē definitionum de seinuicē esse prædicationem per accidens, sicut est prædicatione ipsius c. Et hæc quidē sit demonstrationis simplici, qñ fuerit ipsi b aliquo modo aditus ad definitionē ipsius c, vt tertia spē tertiæ partis: quando vero hoc non contingit, ipsa est demonstratio essendi solum: tūc in exempli, omnis numerus dūctus in partem est par, & omnis par est habens qualitatem.

6. p. cōb. nationū.

Sextæ partis prima spē est, definitio ipsius a est b, & b est genus ipsius c. Verbi gratia, oīs hō est nutritile sensiuum.

De Demonstratione

56

A le sensiuum, & oē nutritile sensiuū est animal. Secunda spē est, definitio ipsius a, est b, & b est differentia ipsius c. Sed coniungit illi q̄ præmissa eius sit prædicatio præternaturaliter, & conclusio prædicata præternaturaliter, sicut quartā spē primæ partis libri Abumazar. Itaq; dūc species sunt specierū demonis simplici illius, f. speciei in qua mediū terminus est causa duarum extremitatū. Quarta spē est, definitio ipsius a, est b, & in definitione ipsius b, est genus ipsius c. Verbi gratia, oīs homo habet pedes, oē hūspedes est progressiuum. Et mediū terminus in illa est cā maioris. Ex libro autē Abumazar cecidit species huius partis, in qua construitur demonstrationes simpliciter, videlicet a est in definitione ipsius b, & b est definitio ipsius c. Vt verbi gratia, oīs homo est aīal rationale, & omne aīal rationale est risibile: & mediū terminus illius est cā ambartū extrematum, & est ei prædicatio naturalis, & non est in eius compositione delusio. Et vlt illius sunt omnes cōditiones quas Abumazar adiecit conditiones demonstrationibus simpliciter. Ipsius autē defectus non est aliqua causa præter alteram duarū causarum, aut q̄ ipse eam subtraxerit confidens in intelligentia addicentis.

8. p. cōb. nationū.

Octauæ partis prima spē est, definitio ipsius a, est pars generis ipsi b, & b est definitio ipsius c. Verbi gratia, oīs homo est aīal rationale, & oē animal rationale est concupiscens: Sed a spē est, pars definitionis ipsi a, est genus ipsi b, & b est genus ipsi c. Verbi gratia, oīs homo est bipes, & oē bipes est progressiuum. Tertia species est, definitio ipsius a, est genus ipsius b, & b est

Epitome in libros Logicæ

E ipsius **B**, & **A** est differentia ipsius **C**, verbi grā, omnis homo est rationalis, & omne rōnale est videns. Et harum trium spērū medius terminus est cā ambarum extremitatū si mul. Quarta spēs est, pars definitio nis ipsius, **A** est genus ipsius **B**, & de finitio ipsius **B** est **C**. verbi gratia, om ne aīal rationale est homo, oīs ho mo est estimatiuus. Huius autem medius terminus, licet sit causa ma ioris extremitatis, tñ maioris pmiſ ſæ prædicatio est pter naturaliter, & tandem sermo de ea est, sicut ser mo de tertia specie septimæ partis.

H Hæ itaq; sunt proportionēs demō strationum simpſt ad ſeuuicem, & hæ sunt ſuæ partes ſicut patet ex ſer mone **A** bunazar, & ſm ipſam rē in ſe, nos aut iam numerauimus illas.

Documē tura.

Expedi autē ſicire q partes de monſtrationum negatiuarū huius partis ſint tot, quot ſūt ſpēs affirma tiuarum, & ſuarū partium. pportio eſt eadem proportioni affirmatiua rum: qm ſicut in iſta oportet, q me dius terminus ſit cā eſſendi conclu ſionem, ſic ibi eſt cā negatiōis, niſi q affirmatiua conſtruitur i prima ſpē primæ figuræ, & negatiua con ſtruitur in ſecunda ſpē primæ figuræ, & in prima & ſecunda ſecundæ figu ræ. Et ſiſt proportionēs partium de monſtrationum conditionaliū cō iunglarum ſunt eadem proportio nibus acceptis in categoricis: verbi gratia, de prima ſpē earum, ſi homo eſt animal rationale. hō eſt animal progreſſiuum bipes, ſed in ſyllogiſ mo contradiciōis, & in condi tiōnali diſuncto non conſtruitur hæc ſpecies demonſtrationis, quoniam illi conſtituunt rem per deſtructio nem ſui contradictoriij.

De demonſtratione cauſæ tēum. Cap. 3. E

Species vero demōſtrationis cauſæ ſunt quædam ſpērū demōſtratio nis eſſendi & cauſæ ſimul, & illarū conditiones ſunt iſtæ eædem condi tionēs, & ſua proprietates eſt hæc pro prietas. Sed dīſta inter eas eſt, qm in hac eſſe eſt notum apud nos p pri mam notiā, aut p ſyllm, ſed p illā quærit notua cauſæ tñ. verbi gra tia: qm iam nouimus ſenſu eſſe ca nitiūm homini tpe ſenectutis. Dein de aut trademus ſuam cauſam & di cemus, in hōe dum ſenectū igniſ calor extraneus, & extranei caloris eſt albiſicare pilum. In demōſtratione vero cauſæ & eſſendi ſimul ambæ hæ duæ res ſunt ſimul ignotæ, ſi & eſſe & cauſa. Sylls autem eſt, qui eas largitur eſſe eſſentialiter: verbi gra tia, vt dicamus, quod eſt ſub æqua tore diei eſt in habitatum, qm tem pus æſt ibi pſeuerat toto anno, aut eſt quaſi perſeuerans ob velocitatē reditus ſolis ad zenith capitis a tem pore ipſius reſceſſus, & totū hoc eſt per ſe notum.

De demonſtratione Quia. Cap. 4.

Demonſtrationes ſunt præpoſitæ cō ditiones, excepto q medius termi nus non eſt cauſa concluſionis, ſed noſtræ cognitionis tantum, & prio ra in illis ſm cognitionem nō ſunt priora ſm eſſe. Ac iterum q eſt talis diſpoſitionis eſt pluriū ſpecierū, quarum vna & magis principalis eſt illa, quæ dicitur euidentia, & eſt illa ſpēs, quæ ſemper oſtenditur p pri fm eſſe per poſterius, verbi gratia Lunæ ſphæricitas, quia eius lumen crefcat ſm lunarem figuram. Qm autem non contingit oſtendere p quodis poſterius, quod contigerit quodlibet

De Demonſtratione.

57

A ſet prius, quod contigerit, cōuenit ro prior fuerit medius terminus, tūc exponere hoc quodā explanatione. Dicimus itaq; q prius & poſterius eſt partis demōſtrationis eſſendi & cauſæ ſimul, excepto, q medius ter minus eius eſt cauſa remota: & hæc pars eſt numerata inter euidentias, & eius poteſtas eſt poteſtas earū de rerum. v. g. ditendo paries non re ſpirat, quia non eſt aīal: eſt itaque exemplum harū dīarū rerū poſte riorum pariete ſm proportionem, hoc eſt dīctū, q ipſe ſit nō reſpiras, & q ſit non aīal. Si aut deueniret ad hæc per cām propinquam, dicē remius, quia non habet pulmonē.

B tem parſeſt, q prius ſequat ad eſſe ipſum poſterius, & non conuertat; & p hāc ſem p euenit demōſtratio cui dentæ ſolum. vt v. g. in hoc loco eſt ignis, quia eſt ſumus. Tertia pars eſt q ſequat poſterius ad eſſe prius, & non ſequatur prius ad eſſe poſteri, & in hac euenit demōſtratio cauſæ & eſſendi ſolum. vt verbi grā, ad ignē ſequit illuminatione & lux, ſed ad illu minationem & lucem non ſequit, q lucens ſit ignis. & ideo errauit q credit q ſtellæ ſunt igneæ eo q il luminant & lucent, & ſic eſt æſtimat q ſit in eſſe calorem ipſi igni. Quar ta pars eſt q non ſequat ad eſſe vnū eorum alterum: in hac itaq; nō eſt poſſibilis demōſtratio oīno, nec cui dentæ, neq; cauſæ. Secūda vero ſpe cies demōſtrationis eſt, q ſint duæ reſpoſteriores quodā reliqua, cui vt ſubiecto oſtendat in eſſe vna iſtarum p alteram, excepto q eſt ex parte qua cōuenit, vt pportio vni portum ad alteram ſit vna illarū p portum eſſentialiū, & tūc nō eſt dubium, quin vna illarum ſit prior altera aliquo modo. Sed qn medius terminus fuerit poſterior poterit e

C exemplum oportet q differam ip ſum ad ſcētias. ſed aliqui expoſito res crediderunt, q hæc diuiſio ſyſto rum numeret in partibus euidentiæ. Hæ itaq; ſunt partes demonſtratio nū in materia neceſſaria. In illis au tē, q ſunt de illis in materia p maio ri parte, adiciemus cōditiones oēs conditiones quas appoſuimus his, videlicet q ſint per ſe, & viſes, exce pto q non adijctiſeis conditio ipſa neceſſitas. Significauit aut plecta tis in hoc loco æſtimatur in compa ratione cauſæ rei ad rem tpe ipſam eſſendi, quia eſt comparatio neceſ ſaria, Log. cum Auct. h ſaria,

Epitome in libros Logice

AVERROIS EPITOME

In 11. lib. Posteriorum.

De Definitionibus. Cap. 3.

Proportionum autē p
fectissima est, quæ in
telligit per definitio
nē, & definitio tandē
est, cuius compositio
est compositio clausulæ conditionis,
& nex explicitas significatū definiti
ti p res essentielles. Dicimus autē de
ea q sit oratio, cuius compositio est
compositio clausulæ conditionis &
nex, ut id sit propria dicta, quia dīf
fērrā demonstrationē, cū demonstrā
tionis compositio, sit compositio il
lius qd verificat, aut falsificatur. Res
autē essentielles distincte in definitio
nibus sunt duarū partū, partis prio
ris definitio, & partis posterioris eo,
& utraq; ei? pars est propinquā, vel
remota. Remota autē parū est, quā
noientur inter ea, q sunt p accidens
in potentia, aut in actu. Digniores
vero illarū, ex quibus componunt
definitiones, sunt res priores ipsa re,
q sunt propinquæ in actu. Quæ ve
ro componunt ex rebus posteriori
b? digniores sunt dici descriptiones, M
nisi de eo, quo non inveniuntur res
priores eo, prout dicit de multis re
bus. Priorū autē sūt duæ partes, pars
qdam, q est in re, & pars, q est extrā
rem. Et convenientiores istarū, ex
quib? componit definitio, sunt res,
q sunt in ipsa re. Res autē, q sunt i re,
sunt duarū specierū, quarū una est
materia, & altera est forma: & ideo
q ipsa cōponat ex genere & dicta, ge
nus. n. est aliquo mō materia, & for
ma est dicta. Genus itaq; dīr duobus

modis

Sana, qn inveniūt res, inveniunt ip
sius quatuor causas, ex quib? cōstat,
sunt demonstrationes causæ solū
sunt necessariæ, & non adveniunt hanc
materiā, sed possunt imaginari in
eventus huius rei, q sunt pro maiori
parte, sicut est eē canitem homini
tempore senectutis, & sicut sunt eūē
ta & causæ, ad quas sequitur rem ef
fē pro maiori parte ex formis mate
riæ, & efficiētis, sed esse finem & for
mam necessariū sequit ad esse rem.
Et qn intendimus ostendere rem
esse p vnam rei causam sit hoc ī ma
teria demonstrationis causæ, & essen
tia simul, & sūt, qn proposuerimus
ostendere rem esse per vnam suarū
causarū, videlicet materialem vel ef
ficiētem, si hoc fuerit in materia
possibilis pro maiori parte, sua ostē
sio est cōtingens: multæ. n. res sunt,
quas non oportet sequi ad suā cau
sam materiale & efficiētem, conse
cutione pro maiori parte, v. g. qn in
venit fabricans nō oportet q inue
niat domus, in maiori autē parte re
rum sit qn hoc est contingens, gra
tia exēpli, si hic ager credet suo ap
petitui, & non credet medicis, & est
cōualecēs, ipse recadet in eius egri
tudinē. Demonstratio vero curdē

Irudinem Demonstratio vero curdē
tiz pro maiori parte eveniet in hac
materia in accidentibus, q esse sequi
tur rem consecutione pro maiori
parte. v. t. verbi gratia, quādo homi
ni patienti torturā oris accidit apo
plexia: aut in accidentibus quæ mu
tuo se consequuntur consecutione
pro maiori parte, quando inter illa
fuerit comparatio essentialis. Sicq;
iam locuti sumus de partibus verifi
cationis simpliciter. Redibimus ita
que nunc & loquemur de partibus
formationis simpliciter.

De Definitionibus.

58

A modis, quorū vnū est primo & ve
re, & est illud, qd semper nō notificet
re, q sit extra definitū, & est genus,
qd dīr vnivoce sicut aīal, quod dīr de
hoīe & equo, & hoc est illud, qd est
pars rei, & ipsi? materia aliquo mō.
Secundū autē est genus, qd vocatur
sīm narrationem, prout sunt vnū &
ens in his aut non inveniūt hęc di
spōsitiō, s. q ipsa non notificet de re
quid sit, neq; essentialiter. Si aut dī
de illis genus, hoc est, ex parte qua
similes sint ad rem vltimū rei.
Dicta vero nō notificat vltimū rem,
q sit extra essentialitē definiti, ipsa
enim est forma definiti, sed contin
git in aliquibus rebus q suę dīe nō
sint notæ, & capiēti in illis vice dīf
ferentiz definitio dīz, aut eius pro
priū. Accipim? vero definitionem
differentiæ vice ipsius dīe, sicut dī
cimus q palma sit arbor faciens da
ctylos, lumere aut suum proprium
est, sicut dicimus de equo q sit aīal
hominibile. Sicq; hinc vī. q dicta nō
rificet rem, quę sit extra definitū, &
est quodam modo aliud a forma.

De forma
libus defi
nitionib?.

Definitionū iterū est alia diuisio,
qm qdā earum sunt, quas inesse de
finito est notū ab initio rei, & lingu
las partes ipsarū singulis illi?, & hęc
definitionū spēs numerabit inter p
missas primas, & vocabit hęc de mō
strationis principium. v. g. de defini
tione circuli q ipse sit figura, quā
circuit vna linea, in cuius medio est
punctus, a quo oēs linee exeunt, &
ad circumferentiā sunt æquales. Et
qdam earū sunt, quas inesse defini
to nō est notū, siue partes inesse sin
gularē singulis sit notū, siue non sit
notū. Exēpli grā de illa, quā inesse
definito nō est notum, nec singulas
suas partes singulis illi? ptib?, ut dicā
do ī definitione ediplis Lunę, q sit
privatio sui luminis ob iterpositio
nē terrę iter eā & solē, sequit idē q
lunē Lunę dīficiat ī sua substantia, do
p demōstrōe ostendat q suū lumē ema
net ā Sole. Exēpli at illi?, cui? pres
singulas singulis inesse sit pte notū, &
ipsa inesse definitio sit ignotū, ē dicē
do,

Quidā ex
istitit.

Concedit definitum, qn definitū fue
rit id cui est subiectū, & maior pars
talī procedit processu scāz partis
dīz, q quę nō est in rei essentia. De
finito vero, q cōponit ex rebus po
sterioribus definitio, est, ex quo re
rum definitarū sunt duæ spēs, quæ
dam spēs, quæ non sunt res priores,
& posteriores ea, & spēs, quæ sunt res
priores & posteriores ea. In prima
quidē specie semper definitio compo
nit ex rebus posterioribus, ex quo
ei non sunt res priores ea, & ipse se
excedunt sīm propinquitatem & re
mouent, & conueniunt illarū

Epitome in libros Logicę

Cdo, id est definitio eclipsis Solis, q̄ sit occultatio sui luminis oboccurſu aliorum stellarum inter nos & ipsum, q̄n enim notū fuerit q̄ eclipsis Solis sit occultatio sui luminis, sequi indeneceſſario, q̄ sit occultatio oboccurſum aliquarū stellarum inter nos & ipsum. Tertia autē pars definitionum est, cuius aliquas partes notum est inesse definito, & aliquas non est notum, & hæc iterū est duarum partium, q̄dam earū est, cuius ignotum pōt verificari de definito p̄ demonstrationē p̄ notum, & hæc p̄ demonstrationē p̄ notum, & hæc est, q̄ vocat̄ definitio positione differentis, q̄dam vero sunt, de quib⁹ est hoc impossibile. Ad explicationem vero primæ definitionis procedemus ad id, cuius formatio ē difficilis duabus vijs, vel via diuisionis, aut via compositionis. Diuisio quidem est q̄ aduertamus genus magis p̄pinquum, ut ipsum cognoscamus de illo, cuius definitio intrinsecus & diuidimus illud p̄ dīas essentielles, p̄ quas diuidit̄ prima diuisione fm modū ipsius quod quid est. Deinde considerabimus ipsam rem definitā, sub diuidit̄ ingreditur. Dum autē inuenimus, q̄ ingreditur sub altera earum, considerabimus aggregatum ex hoc genere, & differentia, quia si illud inuenimus æquale definito, & conuertet̄ secum, iam attingerim nostrum propositū. Si autē non fuerit æquale, & fuerit magis vñ, diuidemus illud aggregatum ex hac differentia & genere, ut fecimus de primo genere: & iterum considerabim⁹ sub quo oppositorum ingreditur nomen definiti, quo inuēto iterum considerabimus aggregatum ex illis, an sit æquale, aut inæquale,

adeo q̄ finiat̄ specie, cuius definitio intenditur, verbi gratia, q̄ intendam⁹ hōis definitionem, & accipiam⁹ genus magis propinquum, q̄ notificat hōem, quod est ipsum nutritibile, & ipsum diuidamus p̄ sensitiuum, & insensitiuum, & inueniem⁹ hōem ingredi sub sensitiuo, excepto q̄ illud est magis vñ, q̄ homo. Deinde diuidem⁹ sensitiuum p̄ rationale & irrationale, & inueniem⁹ hominem sub ingredi rationale: & iterum considerabimus aggregatum ex toto hoc, quod est dictum, nutritibile sensitiuum rationale, scilicet; inueniem⁹ illud hōis æquale, & sic cognoscemus q̄ sit eius definitio. Si autē fuerit generi nomen accipiem⁹ illud in se, aut in sua definitione, ut si vice nutritibilis sensitiui dicerem⁹ animal, si autē non fuerit ei nomen accipiem⁹ ipsum p̄ suā definitionē. *De diuisionis vtilitate pro definitionibus formatione. Cap. 2.*

Diuisionis autem vtilitas est triaditio ordinis partium definitionis in suis locis, & discernere rem ab eo, in quo pōt aliquid secū cōuenire p̄ illud, q̄ ipsum appropriat. Via vero cōpositionis est, dū volum⁹ definitū aliquam vltimā speciem, q̄ p̄scrutemur p̄dicata de singulis notificatibus de ea quid sit, & fecernemus illa, q̄ horum p̄dicatorum fuerint genera, & differentiarum, & abiciemus magis vñ, & plus conueniens ex generibus, quouq; inueniem⁹ genus proximū. Deinde accipiem⁹ ex differentijs illam differentiam, q̄ fuerit magis propria in hoc genere, aut differentias. Dū autē aggregatū ex his fuerit illud, cuius summa sit æqualis definito, iam inueniem⁹ rei definitionē. ut verbi

De Definitionibus.

59

Abi gratia, dum nos volum⁹ definire hōem, p̄scrutabim⁹ sua prædicata fm modum ipsius quod quid est nutritibile, & aīal, & rōnale, scilicet; ex his aggregabit̄ summa æqualis hōi. Si vero illud, cuius definitio intenditur, non fuerit ip̄s vltima, sed genus, sub quo sunt ip̄s, via est ad extractionem suæ definitionis hoc modo, quia considerabimus ip̄s, q̄ est sub illo genere, & accipiem⁹ ei⁹ definitionem, & definitionē sui operis, deinde capiem⁹ cōe illis, & erit definitio generis quod cōtinet has ip̄s. Si autē fuerit illud genus, cuius definitio quæritur, iam factum est nobis id quod satis est. Sin autē faciem⁹ hoc ēt quouq; pueniam⁹ ad gen⁹ q̄ sit definitio. Verbi gratia, nam si nos volum⁹ definitū aīal, accipiem⁹ hōis definitionē, prout nouerimus, & definitionē operis illud, quo appropriat hōi & species oppositæ ei, & remanebit eis cōis definitio animalis: hoc autē est, dum nō accipiem⁹ in hōis definitione, aut in definitione oppositarum specierum gen⁹ fm id, quod inesse definito sit p̄ se notum, & sistit singulas suas partes singulas illius. Q̄n enim illud non esset genus, q̄ primo diuiserimus notum inesse ip̄i definito, differentia autē, p̄ quas diuiditur, fuerit notæ q̄ sint ipsi generi, & aggregatū ex illis fuerit notum inesse ip̄i definito, est inutilis in via diuisionis. Est it̄ etiam, quando prædicata nō fuerint fm modū,

esse sibi inuicem, hoc nō recipietur secundum viam compositionis. *De ordine in compositione est, q̄ pponamus vñ, & id, cuius modus est mod⁹ materiarum, & postponamus particulare, & id cuius mod⁹ est modus formationis.*

Ordō vero partium definitionū in compositione est, q̄ pponamus vñ, & id, cuius modus est mod⁹ materiarum, & postponamus particulare, & id cuius mod⁹ est modus formationis. Conſtituere vero inesse definito secundā partem definitionum, quas non est notum inesse definito, aut non est notum suas partes mutuo inesse, ac et illas suas partes mutuo sibi inuicem inesse, sit per euidētiā, aut p̄ demonstrationem simpliciter, quatenus non sunt definitiones propriæ substantijs, q̄m definitionibus proprijs substantijs impossibile est vñ demonstrationibus simpliciter, ex quo illis non sunt causæ priores, & notiores eis, excepto si fuerint illis accidentia, & hoc fit fm similitudinē illius, quo res se habet in eclipsi Solis aut Lunæ, & vñ in definitionibus, quas nō est notum inesse definito: & hæc quidem definitiones appellant̄ demonstrationes conclusiones. Loca vero, q̄ conferunt ordinationi generum, & differentiariū, q̄ sumunt̄ in definitione & generi ipsarū definitionum, non conueniunt nostro proposito. Huius tractatus propositum fuit cōpendium. Et ut vñ inquam, illa construunt̄ ex definitionibus harum rerum, & suis proprietatibus, atq; ex suis accidentibus. Tertia vero pars, cuius quidam partes notū est esse, & quidam nō est notum, posse est quidam partes ei⁹ inesse definito alteram partem notationis, & aggregatū ex illis fuerit notum inesse ip̄i definito: & hoc quidē conuenit partibus perfectis, quibus conuenit prædicatio murua de se inuicem, nam in illis quidem fit hoc

h iij post-

Epitome in libros Logicæ

E possibile, & pars, quam hic fumum vocat demionis principium, altera aut pars verificata vocat demionis conclusio, & huius definitionis aggregatū nuncupat demōstratio differtens positione, qm̄ non est differtia iter illā & demionem simpliciter, nisi p̄ modū compositionis & ordinationis, illud. n. fumū in definitiōe finem modum coequationis, in demonstratione vero finem modū prædicationis. Ac et, q̄a pars posterior in definitione est prior i demone. v.g. quia loci definitio est, q̄ sit vltimum cōmōris ambigens, & q̄ sit

Hinc partes huius definitionis notum. est inesse definito, videlicet, dū dicim⁹ qđ sit ambiens: Alique autē sunt, quas non est notū inesse, vt dum dicim⁹ qđ sit vltimum corporis, multi. n. vi xi opinati sunt, qđ loc⁹ sit vacuū, qđ vero pmutauerimus hunc ordinē huius definitionis posse erit, qđ verificemus partē ignotā p notā, vt si dixerimus locus est ambiē, & ambiēs, inquantū est ambiens, est vltimum corporis, quod de foris est: cōclusio itaq; sit, locus est vltimū corporis, qđ de foris est. Dum itaq; commonstrauit fuerit hoc pmutabimus illud in ordinem definitionis, & dicem⁹, locus est vltimū corporis ambiēis. Sicq; dñā hic est, quam accipimus demonstrationis principium: gen⁹ autē est, qđ accipimus demonstratio nis cōclusionem, & fm hoc in hac parte est res p maiori parte. Qñ autē rem congerit in talibus, qđ pars, qđ est demonstrationis conclusio, fuerit definito, & illa definitio, quę fuerit medius terminus, sit etiam definitio, quę & causa definitionis ostēdet, hæc definitio erit perfectissima definitio, & demonstratio, quę

fuerit talis dispositio, erit q' largietur definitione esse, cuiusq' causa simul, sicut largit demonstratio simpliciter effectusq' causam simul. Et hoc est definitio, quam Arist. vocat demonstrationem positione differentem. Et est vere cōis duabus definitionibus rei, quarum altera procedit secundum modum conclusionis demonstrationis, & altera secundum modum demonstrationis principij. Et secundum hanc considerationem vere dicitur, quod definitiones sint tres: scilicet definitio procedens secundum modum principij demonstrationis, & definitio procedens secundum modum demonstrationis conclusionis, & definitio aggregans ambas res simul, quod est perfectissima illarū. videtur quod est exemplum, oratio dicentis, nubes est, in qua ventus collidit, & in quo ventus collidit est sonus: cōcludit hinc, quod in nube sit sonus. Dicit autem mutatus erit ordo huius demonstrationis, & dicemus, nubes est, in qua est sonus ob ventum in ea collidit, hæc est tonitruū definitio: in talibus. n. quæ sitis impossibile est, ut sit ipsis rei explicatio nota, quæ quantur esse simpliciter, aut connexæ, secundum quid. Et vltimum quidem est, ut quidam viri dicunt, quod inuenia-

In ordinem definitionis, & dicem⁹,
locus est vltimū corporis ambietūs.
Sicq; dñia hic est, quam accipimus
demonstrationis principium: gen⁹
dñū est, qđ accipimus demonstratio
nis conclusionem, & fm hoc in hac
parte est res p̄ maiori parte. Qñ au
tem congerit in talibus, q̄ pars, qđ
est demonstrationis conclusio, fue
rit definitio, & illa definitio, quę fue
rit medius terminus, sit etiam defi
nitio, quę & causa definitionis oste
ndat, hac definitio erit perfectissima
definitionum, & demonstratio, quę

De Definitionibus.

A n i s i p s u s r a t i o n a l i s . I n h o c a n t o
s u n t d e m o n s t r a t i o n e s d e f i n i t i o n i s
e s s e n t i a l i t e r n i s i p a c c i d e n s , n i s i s i t
d e m o n s t r a t i o c o n t i n e n s d e f i n i t i o -
n e m , & d e f i n i t i o n i s c a u s a m , & s c i a s
h o c , q u i e s t l o c u s q u i i a m l a u t i
m u l t o s e x p o s t u l a t .

De qualitate faciendi demonstrationes & definitiones in artibus speculativis.

Cap. 3.

A Rtes, vt alibi dictum est, diuiduntur in tres partes, scilicet in artes, quarum finis est solū operatio, sicut est ars medicinar, & ceteræ, siue operatio eius fuerit per syllogismum, & experimentum, aut breui se expeditis solo experimento: & in artes, quarum finis est solum scia: & hec quidē sunt scietæ speculatiue, sicut est scia naturalis, & ceteræ: & in artes adiuuantes istas, q̄ sunt artes, q̄ dirigunt intellectum ad p̄seruationē harū diuinarum, & est ars logica, aut ei proportionalis. Nos aut primo intendimus hic considerationē quoque speculatiuarū, & dicimus ex quo cum eo, gentia sunt multa, sunt et̄ nimie conuenientiæ aliquo modo, oportet q̄ inueniant inter artes conuenientiæ, & inueniantur inter artes conuenientiæ, &

Conueniunt, & conueniunt: itaque, & dicamus
in eis, quo appropriat vnaqueque
ars, & quo modo appropriat, & i quo
conueniunt, & quo modo conueniunt.
dicimus, quo artes & scientie spe
culatiue sunt duarum partium: ars vni
uersalis, & est quae considerat ens im
pliciter, & proprietates, quae ipsum se
cutur, sicut sunt multitudo, & vni
tas, & potentia, & actus: & ars particu
laris, & est quae considerat esse quid
am, & proprietates, quae ipsum sequuntur
ex parte, quae habet res, sicut est scientia
naturalis, & ceterae artes. Omnes autem habent

D artes differunt per sua subiecta, aut per differentiam modi considerandi in illis: & notum est, qd, qn differunt in illis, aut duorum modoru, differentio horum duoru pmissas, & pferunt et per proprias pmissas, & propria q̄sua. Qn̄ vero differuēt fm̄ hāc cōsiderationē, q̄dam sunt artes vniuersales, & illę sunt trium partium: aut primę philosophiæ: aristopica, & aristophisica: & q̄libet haru differunt fm̄ modum considerandi, vt diximus, & per principia, & finem, & per quantitatē scientiæ.

Modus vero considerandi in prima philosophia est intellectio entis **E**sm dispositionem, qua est fin esse. Sua vero principia sunt principia di motu:

Modus vero considerandi in prima philosophia est intellectio entis secundum dispositionem, qua est secundum esse. Sui vero principia sunt principia vera, quod definitum est in hisque propositionibus sunt. Quarta vero sunt scientie et intelligentia secundum vltimum, quod est naturae hominis illam intelligere. Finis vero illius est constatuere finem causarum entium: & haec est humana perfectio, vbi alibi ostensum est. Artus vero topicę considerationis de ente ex plurimum est consideratio vulgaris, quod quid rei confirmatio, aut ipsius confirmatio. Et sunt quantitas, scientie et cognitio vulgaris. Sui vero principia sunt principia diuulgata quae sunt in libro Topicorum. Et sunt eius finis est ille finis, de quo ibi meminimus. Ars vero philosophica habet principia, quae sunt ea, de quibus estimatur quod sunt vera, & de quibus estimatur quod sunt diuulgata, cum non sunt diuulgata. Finis vero eius est deceptio, & estime de habentibus ipsam perfectio & affluentia scientie, adeo vt sit illam aliquod bonorum intellectualium. Quarta vero sunt scientie et illa, quae putatur esse scientia praefer quod ita sit. Scientie vero particulares differunt

Epitome in libros Logicæ

C runt discrimine suorum subiectorum, & p modum considerationis illorum, & iterum illarum, q differunt p modum considerationis illorum, qdam sunt, quarum altera earum est subaltera, sicut est consideratio sphaere sum p se, & consideratio sphaere mobilis, & quædam sunt quarum neutra est sub altera, prout est maior pars illius in quo conveniunt habes Naturali scientia, & habens scientiam Mathematicam. Et manifestum est, q qm differunt p alteram harum proprietatum principia. Scientia itaq; particularis sunt duæ partes, quædam earum est scientia naturalis, q considerat entia transmutabilia inquantum transmutabilia sunt, & oia eis attributa vlt principia propria, quibus vult in hac arte, & quæ sita proportionalia sunt huius generis, qm illa sunt res, in quarum definitione sumitur transmutabile, inquantum est transmutabile, aut illa sumunt in illis definitione, prout sumimus ens transmutabile. Illarum itaq; sunt quatuor causæ, ex quo non est posse, quin appareat materia in definitionibus facta ibi efficiens, forma, & finis, hoc autem non conuenit. Et ex illis est scientia Mathematica, & illa vtrique est consideratio de quantitate inuenta in corporibus sensuatis, sed non ex parte qua sunt materiae sensate, sed qua sumuntur abstrahæ suam orationem, & ideo in sua definitione non apparet materia. Qm autem hoc ita est, & non inueniunt in eis duæ causæ, efficiens & finis, nisi p accides, sed apparet in illis solum forma ex quatuor causis, quidam viri æstima-

H æc sunt duæ partes, quædam earum est scientia naturalis, q considerat entia transmutabilia inquantum transmutabilia sunt, & oia eis attributa vlt principia propria, quibus vult in hac arte, & quæ sita proportionalia sunt huius generis, qm illa sunt res, in quarum definitione sumitur transmutabile, inquantum est transmutabile, aut illa sumunt in illis definitione, prout sumimus ens transmutabile. Illarum itaq; sunt quatuor causæ, ex quo non est posse, quin appareat materia in definitionibus facta ibi efficiens, forma, & finis, hoc autem non conuenit. Et ex illis est scientia Mathematica, & illa vtrique est consideratio de quantitate inuenta in corporibus sensuatis, sed non ex parte qua sunt materiae sensate, sed qua sumuntur abstrahæ suam orationem, & ideo in sua definitione non apparet materia. Qm autem hoc ita est, & non inueniunt in eis duæ causæ, efficiens & finis, nisi p accides, sed apparet in illis solum forma ex quatuor causis, quidam viri æstima-

K ueritudo ea esse separata suorum oratione, neq; sint separata suum esse. Nos autem nescimus quo modo res sit hic. Et quedam partes harum scientiarum sunt vehementer abstractionis, & quædam sunt, quibus proprium est quod inueniuntur in materia, adeo quod in his res finiat in scientia naturali. Vehementissime vero abstractionis à materia est Arithmetica, & post illa est Geometria, & est illa, cuius subiectum est quantitas continua, qm in summis harum duarum scientiarum non apparet penitus materia in definitionibus factis ex illis, ut dictum est in definitione partis, q sit numerus, q dividitur in duas partes æquales, & prout dicimus in definitione circuli, q sit superficies, in cuius circulo, q sit linea vna, in cuius medio est punctus, à quo oia linee ductæ ad circumferentiâ sunt æquales. Et licet in definitione istorum sint sumpta genera in comparatione ad differentias, q sunt familia materijs, tamen non est eorum materia, nisi suminis æquiuocatione. Iam autem ostendimus, quod quale esse sit esse has definitiones, earumq; partes in Metaphysica, qdam vero sunt propiores materijs, sicut scientia Perspectiva & scientia Musica, qm scientia Perspectiva considerat lineas, & multa illorum, q considerat Geometria, sed Geometria considerat eas inquantum sunt linee tamen, sed habens scientiam Perspectivam considerat eas inquantum sunt linee radioe. Et sicut Arithmetica considerat proportionem multiplicem & supparticula re, quatenus sunt proportionales numeros, hinc autem scientia Musica considerat illas, inquantum sunt proportionales sonorum convenientium sensui, aut illi disconuenientium, hoc est dissonantia.

Vide 6.
Metaph.
& 1. Phys.
c. 17. & 18.

De Definitionibus.

61

A De Verbo de demonstrationum in Practicis scientijs.

E T scientiarum particularium est scientia practica. Hæc autem scientia consistit in res, quarum operatum est consiliu, & electio ex parte quæ hoc fit scilicet p illas, aut ei nocet p illas. Qm autem hæ sunt partes scientiarum particularium manifestum est, q istarum differunt subiecto, ut Arithmetica & Geometria, & q earum differunt finem modum considerandi, & q earum hoc est alteri subalterna, & q non sunt subalterna, vult res Arithmetica & Geometria. Hæc n. est practica scientia Naturalis. Hæc n. est practica & hæc est speculativa, hoc itaq; est in quo appropriatur ars, & quo modo appropriatur. Sicq; reliquum est nobis dicere, quo modo conueniunt, & in quo conueniunt. Dicimus itaque, q ipse conueniant in suis subiectis, & pmissis factis in eis, aut ipsi quæ sitis, aut q quædam earum vult pro principio illud, qd ostenditur p demonstrationem in altera. Verbi gratia, scientia vult conueniunt in suis subiectis, & differunt in modo considerandi, prout diximus. Et sicut scientia particulares conueniunt cum vniuersalibus in suis subiectis, qm ipse sunt sub illis, & differunt, ex quo considerant illa non ex parte, qua sunt vniuersalia. Et sicut sunt scientia particulares quarum quædam sunt subalterna aliquibus ipsarum. Illarum vero conuenientia in præmissis erit hæc, quando præmissa non fuerint propria subiectis harum artium, prout est res vni rei equalis eadem sunt coequalis, & ois res est affirmatiua, aut negatiua. Vltus vero quarumdam scientiarum illor, quod verificatum est in alia, fit duobus modis, ut secundum signum, &

aut secundum causam: dico secundum causam, quando id, quod continet scientia prima, fuerit prius scientia secunda, prout est dispositio scientia Arithmetice cum scientia Musica, quoniam quoniam habes musicam interrogatur de aliqua melodia, quare sit auditui concinna, dicitur, quia sit finem illam proportionem qua est, siue dupla, siue alia ex conuenientis proportionibus. Signum vero est contra, prout est habentem scientiam diuinam sumere, esse numerum motorum ex numero motorum, quem sumit ab habente scientiam astrorum Mathematica. Sua vero conuenientia est, quando ostenditur per demonstrationem quarundam ipsarum id, quod ostensum est per demonstrationem alterius, & hoc non euadit quin sit de vno subiecto, aut de duobus subiectis si autem fuerint de duobus subiectis hoc possibile duobus modis, quorum vnus est, qd medius terminus in vna earum sit alius à medio termino in alia: sicut est conuenientia Arithmetice & Geometria in ostendendo æqualitatem: quia Arithmetice dicitur hic numerus est æqualis huic numero, quoniam in ipso est species paritatis & imparitatis, sicut in illo, Geometria autem dicit, q hæc linea sit huic linee æqualis, quia exeunt à centro vnus circuli ad suam circumferentiam, aut quia exeunt centrū duorum circulorum, æqualium ad suas circumferentias. Secundus autem modus est, qd terminus medius in vna earum sit idem terminus medio, qui est in alia, nisi qd necessarium oportet q in vna accipiatur finem vnam rationem, & in altera finem alteram intentionem. Sin autem non essent duo sub-

Epitome in libros Logice

G subiecta in duabus artibus, sed vna esset subalterna alteri, erunt in vna arte. Verbi gratia, qd Arithmetica demonstratione ostendat, qd superfluous numerus resultans ex ductu duorum numerorum ad se invicem sit æqualis superficiæ resultanti ex duobus numeris, qui diuiditur in vnam quâq; partium alteri, quia omnes partes rei coquantur toti rei. Geometria autem verificabit hanc eandem rem hoc termino medio per lineas, prout dicit, qd superficies resultantis ex his duabus lineis sit equalis superficiæ resultanti ex altera harum duarum linearum in singulas partes alterius lineæ, quoniam oēs partes rei coquantur toti rei. Vterque itaq; illorum virtut in huius ostensione, qd omnes partes coquantur toti, sed vnus illud accipit vno modo, ex quo sunt partes numeri, & aliter capit illud, aliter ex eo qd sunt partes magnitudinis. Quâdo vero hoc fuerit de vno subiecto, oportet necessario qd medio terminus in illa, sit alius a medio termino s alia: hoc autem fit duobus modis, aut qd in vna illarum sit euidentia, & in altera sit causa, prout Physicus ostendit in celi sphericitatem, eo quod sit substantia nec grauis, neq; leuis, Mathematicus autem hoc ostendit ex eo, qd videmus stellas non occiduas, Prima itaq; demonstratio est simpliciter, & secunda est euidentia. Quod vero i vtraq; illarum sit causa ostenditur in artibus, quæ non considerant omnes causas. Possibile nanque est his modis qd quædam ars verificet aliquam rem de aliquo subiecto per causam, quam cernimus in illa, & in alia arte hæc res verificet per alias causas, quæ non apparent in pri-

ma arte, verbi gratia, quando ars Mathematica non considerat ex causis, nisi causam formalem tantum, vt ferrus, & scientia Physica considerat quatuor causas. Potest itaq; inueniri in eis huiusmodi. Vt gratia exempli, Mathematicus verificet qd cœlum sit sphericum, quia lineæ ex eunt a suo centro ad eius circumferentiam sunt æquales: Physicus autem verificat hoc, ex quo est corpus nec graue, neq; leue. Notum autem est qd quæ sita sunt communia duabus artibus de vno subiecto, quando consideratio de hoc subiecto fuerit duobus modis, prout prædictum est, & ideo possibile est, qd subiectum concipiatur in altera illarum duarum, in rebus quas Mathematicus non potest concipere in sua scientia, sicut qd cœli sint corpora nec graua, neq; leuia, & ideo non potest illorum sphericitatem tradere ex hac parte: hoc autem inuenitur in omnibus artibus demonstratiuis, quæ conueniunt in subiecto, & differunt in modo.

Iam itaque ostensum est ex hoc sermone, quo modo conueniunt artes demonstratiuæ, & in quo conueniunt, & ex hoc ostenditur, qd impossibile sit habenti quamvis artem, quatenus est vitorum illius artis, perferretur principium suæ artis, neq; qd ipsum constituat, si non fuerit per se notum, nisi accidentaliter. Et ideo artes speculatiuæ non solum capiunt sua principia ex artibus demonstratiuis speculatiuis, sed etiam ex artibus factiuis, prout est moris artis Musicæ, qd summat sua principia ex ipsis factiuis.

Auer-

De locis Topicis.

62

A V E R R O I S
E P I T O M E I N L I B.
T O P I C O R V M.

De regulis, quibus sunt argumenta que loca vocantur. Cap. I.

Dicemus, quoniam nonmax exhibet in hac arte sunt duarum species, scilicet agens, & agens, species notificans: sicut, quoniam præcessit sermo de rebus, quibus sciuntur species syllogismorum, & modo di eorum: iam itaq; conuenit modo, qd loquamur de normis, quibus poterunt fieri syllogismi: quia iam semita scientiæ formæ rei est alia a scia operationis eius. Verumtamen elegimus meminisse de normis agentibus in hoc genere cum eo, qd præcessit sermone nostro, qd nos certe referemus de normis logicis in hoc introductorio normis notificantes tamen, & hoc ratione alteri duarum rerum. Sed præstantior earum est, quoniam non declarant in oibus artibus demonstratiuis conclusiones sequentes ex principis positis, sed dimittimus illud perscrutari in arte.

C Et ideo fuit vna rerum conditionatarum in hac arte, qd sit habentibus ipsam talis potestas. Et cum res ita habuerit, ista pars Logicæ est necessaria præfata artibus perfectis finem quod sunt artes hoc nostro tempore. Et propter hanc eandem rem non faciemus mentionem de his sermonibus, nisi de illis, quorum consuetudo est, vt veniant in vsum demonstrationis. Et hi sunt necessario duarum specierum, vel cōes arti demōstrationis, & ceteris quinque artibus,

Via

aut sunt proprii, quamuis plures eorum sint cōes. Sicut; nos secernimus id, quo erunt proprii, attamen nonmax, quibus vtuntur syllogismi topici, & rhetorici non sunt necessarii ad ad discendum artes perfectas, & præcipue Rhetorica, & Poetica, quia non sunt necessarii ad addiscendum artes speculatiuas. Normarum vero, quibus sunt syllogismi topici, certe opus est apud perscrutationem artium, qd nondum sunt perfectæ, sed ad illas, qd perfectæ sunt iam non est opus eis, nisi ex parte illius quod melius est. Verumtamen alia intentio, quia visum est nobis qd referamus istas normas, & ex quo demitatio est ea, qd est præfatiissima rerum, quas intendimus. Sicut; visum nobis, ne abbreviemus i normis suis res necessarias ad attingendum ipsam, immo cum eis meminimus de rebus, quibus erit comprehensio melior, & nobilior. Et non est dubium, qd optimum in cognitione demitatio sit, qd feceramus ipsam, & meditemur super operationem eius, hæc ergo est vtilitas, quam intendimus in hac parte Logicæ. Et manifesta est ex his, qd diximus, intentio sua, & ordo suus, & pportio sua. & hoc est, quia hæc est pars sermonis syllogismi, & qd conueniat qd legatur post cognitionem syllogismi, & specierum eius & suorum modorum, & ante librum Demonstrationis. Et quoniam declarata fuerint istæ res, iam conuenit, vt notificemus primo quid sit istæ pmissæ finem viam descriptionis, & de finitionis, & qualis est operatio earum absolute. Deinde in linuabimus notitiam cuiusq; locorum particularium, & qualis est operatio eorum, quia cognitio instrumentorum agnitionum est alia a cognitione actionis eorum.